

5. Cahn A., Donald D. C. *Comparative Company Law: Text and Cases on the Laws Governing Corporations in Germany, the UK and the USA*. Cambridge University Press, 2010. 956 p.

6. Блэк Б. Правовое регулирование ответственности членов органов управления: анализ мировой практики. М. : Альпина Паблишерз, 2010. 334 с.

7. Hsiao M. W. H. A Sprouting Duty of Honesty and Loyalty : Companies Act 2006 (September 1, 2009). *International Company and Commercial Law Review*. 2009. Vol. 20, No. 9, pp. 301–308. URL: <https://ssrn.com/abstract=1563902> (дата звернення: 30.03.2019).

8. Black B. S. The Core Fiduciary Duties of Outside Director. *Asia Business Law Review*. 2001. July. P. 3–16. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.270749>.

Держано 03.04.2019

УДК 347.1

Сергій Андрійович ЗАГОРОДНІЙ,

доцент кафедри цивільного права та процесу факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2668-3121>

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРИРОДИ ПРАВА НА ОСВІТУ

У Законі України «Про освіту» освіта визнається основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави. Зважаючи на значну вагомість освіти для окремих суб'єктів та суспільства в цілому питання щодо кваліфікації права на освіту потребують належного правового врегулювання та наукового дослідження.

У відповідності до ч. 1 ст. 3 Закону України «Про освіту» право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених Конституцією та законами України. Зміст вказаної норми Закону України «Про освіту» наводить на висновок про те, що таке право може здійснюватися особою протягом усього її життя, держава гарантує доступність до освіти, а в деяких випадках, передбачених законодавством, освіта може здобуватися безоплатно. Загальновідомо, що будь-яке право набуває достатньої гарантованості своєї реалізації тільки за умови послідовного описання в законодавстві правової форми «буття» такого права. Без розкриття конкретних можливостей носія суб'єктивного права (змісту права) те чи інше право буде лише декларацією, яка позбавлена практичної реалізації та не породжує правових наслідків. Таке застереження стосується й права на освіту.

Наукові думки з приводу визначення природи права на освіту достатньо неоднорідні. Дослідники кваліфікують таке право або різновидом абсолютних прав, або видом законного інтересу або лише елементом правоздатності особи. Існують й висновки, у відповідність з якими право на освіту оцінюється як вимога, звернена до виконавця освітньої послуги (певного закладу освіти). Тобто, право на освіту у даному випадку розглядається як елемент змісту зобов'язального правовідношення, де виконавець освітньої послуги є боржником.

На нашу думку, право на освіту може розглядатися як один із елементів змісту правоздатності фізичної особи. У такому разі слід стверджувати не про наявність у особи суб'єктивного права, а про можливість здобути освіту, шляхом вступу у певні правовідносини. Участь у цих правовідносинах породжуватиме у особи дійсні суб'єктивні права, що дозволять здобувати власне освіту. До таких прав можуть відноситися й вимоги, звернені до виконавця освітніх послуг, який своєю зобов'язаною поведінкою сприятиме формуванню у замовника освітніх послуг певних знань, умінь, навичок, компетентностей тощо. Таким чином, «право на освіту», як елемент правоздатності фізичної особи, ще не є суб'єктивним правом у дійсному розумінні, а лише відкриває можливості набуття суб'єктивних прав у майбутньому, у тому числі й зобов'язального походження.

Варто підкреслити, що однією зі специфічних ознак даного права є те, що його носієм може бути лише фізична особа, оскільки в освіті має потребу виключно людина. За такої обставини, право на освіту можна розглядати різновидом особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи. Особисті немайнові права, у тому числі й право на освіту, є правами на свою поведінку. Такі права реалізуються, насамперед, через здійснення носіями цих прав власних активних дій, а не за рахунок дій інших суб'єктів.

Право на освіту, як право на свою поведінку, також характеризується тим, що особа може здобувати освіту самостійно (самоосвіта, неофіційна освіта), тобто самостійно навчатися без участі у цьому процесі закладів освіти. Така можливість передбачена ч. 4 ст. 3 Закону України «Про освіту», яка гарантує право кожного на доступ до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів, у тому числі в мережі Інтернет, електронних підручників та інших мультимедійних навчальних ресурсів.

У ч. 1 ст. 3 Закону України «Про освіту» визначена можливість особи здобувати освіту впродовж усього життя. Отже, право на освіту немає темпоральних меж, особа може здійснювати його протягом свого життя. Держава ж створює відповідні правові, економічні та інші умови для здобуття зацікавленими особами освіти у своєму власному інтересі протягом життя.

Відповідно до ч. 3 ст. 3 Закону України «Про освіту» право особи на освіту може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і різних видах, у тому числі шляхом здобуття дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової

передвищої, вищої освіти та освіти дорослих. Тобто, особа може здійснювати право на освіту у тому чи іншому закладі освіти в статусі учня, студента, слухача тощо.

Вищенаведене дозволяє зробити висновок про те, що право на освіту можна розглядати як один із елементів змісту правоздатності фізичної особи, що реалізується шляхом вчинення заінтересованою особою відповідних активних дій, та як різновид суб'єктивних прав, а саме, особистого немайнового права, що забезпечує соціальне буття фізичної особи. Реалізація права на освіту у запропонованому розуміння потребує подальшого проведення спеціальних наукових досліджень та удосконалення законодавства.

Одержано 14.04.2019

УДК 347.132.6

Олексій Леонідович ЗАЙЦЕВ,

завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9530-3941>

РЕСТИТУЦІЯ В ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЛЯХ

На сьогодні виникає чимало теоретичних та практичних питань навколо правочинів, укладених із порушенням вимог законодавства. Серед судів та науковців досі не розроблено єдиної позиції щодо юридичної природи недійсних правочинів, їх місця в системі юридичних фактів та наслідків їх вчинення, оскільки в доктрина приватного права припускає наступні природи недійсного правочину: недійсний правочин юридичних наслідків за собою не тягне, тому він не є юридичним фактом приватного права; недійсний правочин це правопорушення; недійсний правочин це юридичний факт, але він не є правочином або правопорушенням, являючи собою особливий неправомірний юридичний факт.

Для застосування наслідків доктрина приватного права традиційно поділяла недійсні правочини на правочини нікчемні (абсолютно недійсні) або правочини оспорювані (відносно недійсні). Основні наукові підстави поділу наступні: по-перше, залежно від того, чи визнаються вони недійсними в силу самого факту невідповідності їх закону чи за заявою заінтересованих осіб [1, с. 226]; по-друге, чи потребується для визнання правочину рішення суду, коли правочин вважається недійсним незалежно від такого рішення [2, с. 307–308]; по-третє, за ступенем недійсності [3, с. 201].

Незалежно від перерахованих підстав для визнання правочину недійсним, застосування наслідків недійсності правочину передбачено виключно у судовому порядку. Так п. 5 ППВС України «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» зазначається, що